

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

«РОЗВИТОК ХУДОЖНІХ ГАЛЕРЕЙ В УКРАЇНІ»

Міждисциплінарна курсова робота

студентки групи МСДм-11

Хіночек Вікторії

Керівник: доцент кафедри
інформаційної та соціокультурної
діяльності, доцент,
кандидат історичних наук

Білик Н. І.

Національна шкала _____

Кількість балів: __ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ХУДОЖНЯ ГАЛЕРЕЯ»	5
1.1. Галерея як інституція і галерейна діяльність як специфічний суспільний культурно-економічний феномен	5
1.2. Дослідження особливостей розвитку художніх галерей в Україні	9
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ХУДОЖНІХ ГАЛЕРЕЙ В УКРАЇНІ	13
2.1. Основні етапи та історичні умови розвитку художній галерей в Україні	13
2.2. Найвідоміші художні галереї в Україні на сучасному етапі	17
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНІХ ГАЛЕРЕЙ В УКРАЇНІ	27
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Складові елементи художнього ринку, до яких належить у тому числі галерея, відіграють важливу роль у формуванні артпростору тої чи іншої країни світу. Саме в цьому аспекті, галерея виступає модератором артринку. Галерейна діяльність як специфічне соціокультурне явище зайняло міцну позицію і на сучасному етапі виступає вагомим сегментом артринку, який, своєю чергою, представляє значний сектор у світовій економіці та здійснює істотний вплив на художнє життя суспільства. Цій проблемі в її історичному, культурологічному, соціальному, економічному вимірах присвячені окремі дослідження, проте велика частина питань ще не стала предметом наукового аналізу, досі немає повної картини історичного розвитку ринку мистецтва України. Тому ми спробуємо дослідити та проаналізувати галерею як модератор українського артринку, доповнює наявні уявлення про художній простір України.

Аналіз останніх досліджень та наукових праць. Художня галерея в Україні є явищем, що до сьогодні не отримало ґрунтовного теоретичного осмислення з боку вітчизняних дослідників. Окремі дослідження художньої галереї лише побіжно розглядаються в контексті різних галузей наук: історії, економіки, соціології, культурології, мистецтвознавства тощо. Інформацію про історію розвитку галерейного руху, діяльність художньої галереї в культурно-мистецькому просторі знаходимо в наукових публікаціях українських дослідників лише фрагментарно, недостатньо окреслено художню галерею як інституцію в контексті культурології та мистецтвознавства.

Відзначимо, що спроби вивчення галерейної діяльності в Україні слід визначити як епізодичні, а часом і безсистемні, яких-небудь фундаментальних розробок по історії розвитку галерейної справи в країні немає. Це зумовлено тим, що українська художня галерея – явище досить молоде й не слугувало предметом наукового дослідження. Література, яка досліджує історію українського галерейного руху, включає описання передумови розвитку, а саме часовий

проміжок починаючи з радянського союзу і закінчує сьогоденням.

Дослідженням даного питання займалося не дуже багато науковців, серед них варто зокрема згадати таких як: Баршинова О., Бурнашов І. Ю., Голояд Б., Сулима М., Домащук Х., Захарова О. А., Крупеніна Л. В., Маричевська О., Михальчук В. В. та інші.

Метою курсової роботи є дослідження особливостей розвитку художніх галерей в Україні.

Об'єктом дослідження є розвиток художніх галерей в Україні.

Предметом дослідження є історичні умови та особливості розвитку художніх галерей в Україні.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- схарактеризувати галерею як інституцію і галерейна діяльність як специфічний суспільний культурно-економічний феномен;
- дослідити особливості розвитку художніх галерей в Україні;
- проаналізувати основні етапи та історичні умови розвитку художніх галерей в Україні;
- визначити найвідоміші художні галереї в Україні на сучасному етапі;
- вивчити основні проблеми та перспективи розвитку художніх галерей в Україні.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному застосуванні загальнонаукових методів, в тому числі аналізу та синтезу. Застосований історико-культурний підхід передбачає дослідження галерей як соціокультурного феномена, їх ролі у розвитку артринку в Україні.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ХУДОЖНЯ ГАЛЕРЕЯ»

1.1. Галерея як інституція і галерейна діяльність як специфічний суспільний культурно-економічний феномен

Художня галерея – відносно нова форма інституціалізації мистецького процесу, що відрізняється від класичного музею своєю специфічною орієнтацією на феномен contemporary art. Художні галереї провадять свою активну діяльність в культурному просторі України впродовж останніх двадцяти років.

Як будь-яке нове явище в системі художньої культури незалежної України, галерейна практика потребує осмислення шляхом систематизації та аналізу відповідного матеріалу, який до сьогодні існує в розрізненому, хаотичному стані. Високий інтерес наукового і артистичного співтовариства до сучасної галерейної діяльності як визначального фактора розвитку сучасного мистецького процесу в Україні пояснюється інтенсивними процесами комерціалізації мистецтва та стиранням межі між елітарною та масовою культурою, притаманної для модерних суспільств. Комерційні художні галереї є свого роду художнім простором, де народжуються і реалізуються творчі ідеї, суголосні тенденціям розвитку постмодерної культури, які чутливо реагують на процеси світової культури і в той же час зберігають характерні риси та особливості українського артринку, вдало позиціонуючи його в світовий мистецький простір [11].

В художніх галереях можна не тільки познайомитись з творами відомих українських художників, але й отримати фахову консультацію з питань сучасного мистецтва, а також придбати якісні предмети мистецтва для приватної колекції чи використання у корпоративному середовищі. Перші галереї, засновані в країні на зорі кооперативного руху, поклали початок розгалуженій системі закладів, яких на сьогодні за найбільш скромними підрахунками налічується понад тисячі, беручи до уваги тільки найактивніші з них. Дослідження діяльності художніх галерей сучасного мистецтва необхідні як їхнім організаторам, так і кураторам,

глядачам, покупцям.

Проте до кінця ХХ століття вітчизняна мистецтвознавча наука не розглядала галереї сучасного мистецтва як інституції, що відіграють значну роль у формуванні художнього й культурного життя суспільства, задають вектор розвитку сучасного мистецтва, у зв'язку із чим діяльність художніх галерей не отримала належної оцінки, а відповідно і не зайняла належного місця в теоретичному осмисленні культурних здобутків України часів незалежності. Відсутність наукових досліджень із зазначеної проблеми позбавляє організаторів галерейних інституцій теоретичної бази. Як наслідок, організатори галерей в основному спираються лише на інтуїцію й аналіз ринку творів мистецтва.

Термін «галерея» є полісемантичним і має свої смислові відтінки в різних епохах та країнах. В межах нашого дослідження термін «галерея» буде вживатись як в значенні сформованого мистецького простору, в якому повноцінно функціонують твори образотворчого мистецтва, так і в значенні комерційного підприємства, яке здійснює діяльність по пошуку належного рівня художників, створенню відповідного іміджу через вивчення творчості, пропаганди, реклами й просування його творів на артринку, включно з впливом на ціноутворення.

Галерея як інституція і галерейна діяльність як специфічний суспільний культурно-економічний феномен виникли і сформувались в минулому столітті.

В розвинутому ринковому суспільстві вони виступають в ролі посередників між виробниками мистецьких цінностей (художниками) і їх споживачами (глядачами і колекціонерами), виконуючи як культурно-просвітницьку, так і комерційну функції, що у повсякденній практиці галерейної роботи тісно переплетені між собою. Галерейна діяльність виступає специфічним інструментом ринкового регулювання відносин між митцями і суспільством, особливо в тих країнах, де державні програми підтримки мистецтва мають умовний характер [2, с. 45-49].

Художники, галереї та глядацька аудиторія у своїй взаємодії становлять специфічне суспільно-економічне утворення, яке дістало назву артринок.

Двоїста природа галерей визначає специфічну структуру їхньої діяльності.

Будучи комерційними структурами, галереї проводять свою роботу, керуючись загальним ринковим законом попиту і споживання. Їхньою кінцевою метою, як і кожної ринкової інституції, є отримання прибутку для забезпечення стабільного існування та розвитку. В більших чи менших масштабах галереї здійснюють маркетингові дослідження, займаються промоутингом і рекламою, підтримують зв'язки з громадськістю, виважено ставляться до ціноутворення, дбають про ефективність фінансових потоків, знаходяться у постійному контакті з різноманітними органами зовнішнього контролю (податкова, санітарна, протипожежна служби, муніципальна влада), працюють з персоналом тощо. Це життєво необхідна складова галерейної діяльності, з якою не можна не рахуватись. Перелічені напрями діяльності є предметом вивчення відповідних економічних дисциплін.

Водночас поточна комерційна діяльність не повинна переважати мистецьку складову галерейної діяльності. Власне, галереї створюються на певному культурному підґрунті, і їхня місія формулюється в термінах та аксіологічних критеріях культури. Орієнтація галереї лише на домінанту комерційного успіху незмінно призводить до фінансового краху і дискредитації мистецької ідеї, покладеної в основу проекту, а з часом і до банкрутства [15, с. 15].

Більшість галерей спеціалізується на сучасному творчому процесі. Саме в цьому сегменті вони мають широкі можливості для пошуку автора, побудови його іміджу, пропаганди його творчості, реклами і просування його творів на первинному ринку і, насамкінець, впливу на ціноутворення. Саме в ньому акумулюються результати «співавторства» галереї з художником. Ціна – показник не тільки комерційної ефективності, а, в першу чергу, творчої діяльності галереї, особистих здібностей галериста, його таланту як мистецтвознавця, художнього критика, пропагандиста творчого доробку митця.

Кожна з галерей обирає собі певну спеціалізацію. Відповідно до творчого профілю діяльності галерей їхні фахівці займаються активним пошуком талановитих авторів, залучають їх до співпраці. Художників орієнтують на певні мистецькі напрями, види та жанри образотворчого мистецтва, які, у відповідності

з досвідом фалеристів, користуються мистецьким та комерційним попитом.

Галерея за змістом і функціональним призначенням повинна бути центром мистецького життя, вплавленим у сучасний соціум, у світові інформаційні мережі, чутливим до змін, до нових напрямів та новітніх технологій сучасного мистецтва. Галерея завжди живе в актуальному середовищі, проте при професійному підході до справи її колекція має шанси набути значення і ваги музею.

Значну потребу у створенні галереї сучасного мистецтва на Заході почали відчувати у міжвоєнний період, коли на рівні філософської рефлексії (філософія буберизму, теорія толерантності) та художньо-естетичної практики (становлення мистецтва постмодерну) зросла потреба у створенні динамічного інтеративного континууму комунікації за лінією «митець-суспільство-критик-читач». Зазвичай ініціаторами створення таких центрів-галерей-музеїв сучасного мистецтва (ідея Корбюз'є про «музей, що розвивається») ставали самі художники. Так, зокрема у Польщі один з перших осередків сучасного мистецтва (Museum Sztuki) виник у 1931 р. у потужному промисловому центрі – Лодзі старанням Владислава Стржемінського художника, теоретика мистецтва і лідера групи революційних художників, якого активно підтримували художники Катажина Кобро, Хенрик Стажевські, поети Ян Бженковські та Юліуш Пшибось [1].

Особливість цієї колекції полягає в тому, що її формували самі художники із робіт, подарованих їхніми ж колегами. Вона складалася з творів кращих польських митців, а також знаних майстрів з Франції, Німеччини, Бельгії, Голландії, Італії, Швейцарії та Америки. Проект, який розпочався як невеличка галерея (на початку налічував близько 75 робіт), перетворився на один з найпрестижніших Музеїв сучасного мистецтва в світі. Аналогічною була ситуація і у Швейцарії, Іспанії, Італії, де ініціаторами створення перших галерей для сучасного мистецтва були художники. Так, наприклад, Музей сучасного мистецтва в Барселоні заснував видатний живописець, скульптор Хуан Міро, який зобов'язався третину своїх робіт віддавати рідному місту – робіт було багато, місто було змушене будувати спеціальне приміщення, яке згодом

перетворилося на музей з однією з найкращих колекцій сучасного мистецтва у світі. Музей Гуггенхайма розпочинався у 30-ті роки ХХ ст. як колекція робіт Василя Кандинського, твори якого дуже шанував і колекціонував засновник [7].

Таким чином, в Україні становлення феномена галереї сягає діяльності класичного музею. Так, практично всі сучасні художні музеї попервах носили назву галерей, тобто зібрань образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва. Вочевидь це пов'язано з тим, що в радянському законодавстві окремо не було прописано статус галереї. В сучасному Законі України «Про музеї і музейну справу» також не згадується термін «галерея». Зібрання образотворчого мистецтва підпадають під законодавчу класифікацію «мистецькі музеї». Отже не виключено, що з плином часу діючі художні музеї перетворяться на музеї мистецтв, а термін «галерея» остаточно залишиться за галереями комерційного спрямування.

1.2. Дослідження особливостей розвитку художніх галерей в Україні

Висвітлення й аналіз основних подій, а також тенденцій у мистецтві другої половини ХХ – початку ХХІ століття і їх ролі в історії культури й мистецтва України проводяться в таких працях, як «Історія українського мистецтва» енциклопедія у 6 тт., Мистецтво України», системних збірниках Інституту Проблем Сучасного Мистецтва Академії Мистецтв України – «Мистецтво, історія, сучасність» (МІСТ), «Художня культура. Актуальні проблеми», «Сучасне мистецтво» та низці статей в часописах «Образотворче мистецтво», «Музей», «Галерея», «Art Ukraine», «Fine Art» тощо [11].

Історія галерей сучасного мистецтва зазвичай висвітлюється в рамках робіт, присвячених артринку України, серед яких можна виділити дослідження В.Сидоренка «Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань», розвідки проблем формування майбутнього художнього ринку, проведені О.Авраменко, Н.Булавіною, Г.Скляренко, А. Карнаком та історичні екскурси в доволі далеке минуле сумського дослідника С.Побожія.

Серед робіт також варто згадати наукові праці, присвячені розумінню художнього ринку як «ринку символічних цінностей» (П.Бурдьє), як компоненти економічної системи суспільства (Б.Гройс).

Велике значення для дослідження мають наукові праці, присвячені галерейній діяльності загалом й діяльності окремих галерей зокрема. Таких праць небагато, в основному це роботи, що висвітлюють питання стану галерейної справи в Росії й форми її існування; публікації, що являють історичний екскурс в історію галереї з перерахуванням подій, осіб, що були ініціаторами й учасниками її організації, а також дослідження сфер діяльності галерей (О.Мелихова, Е.Лапшина, Д.Пиркіна та ін.).

Стосунки між галеристом і звичайним відвідувачем, який міг би переглянути виставку, він не розглядає, обмежуючись зауваженням: «в кожному відвідувачі виставки галерист повинен вбачати потенційного покупця». Тим не менше, це перша ґрунтовна робота, в якій детально розкрита специфіка саме «галерейної справи», утім не «галерейної діяльності».

Із всіх робіт, присвячених дослідженню галерейної діяльності, варто виділити працю Д.Барабанова «Феномен московських галерей. На прикладі галерей М.Гельмана и XL галереї», яка відзначається фундаментальністю, великим обсягом історико-культурного та наукового матеріалу й має суттєве значення для дослідження. Особливість цієї роботи полягає в тому, що в ній не тільки розглядаються історія й причини появи галерей сучасного мистецтва, але й уперше проводиться порівняльний аналіз галерейної справи з зарубіжжям, розкриваються принципи роботи даних інституцій [10, с. 68].

Велике значення для дослідження мають також каталоги виставок і альбоми сучасних художників, що дають змогу простежити віхи виставкової політики галерей й представити творчість того або іншого автора, його місце в сучасному мистецькому процесі. Привертають увагу й інформаційні Інтернет-сайти, що висвітлюють, бодай поверхово, на рівні констатації фактів, майже всі важливі події культурного життя країни, персональні сайти галерей сучасного мистецтва, що дозволяють простежити динаміку їх розвитку.

Певне значення мала й наукова література з музейної справи, особливо праці, присвячені камерним, «малим» музеям, оскільки у своїй культурологічній діяльності вони близькі до галерей.

Наукова література з музейної справи найчастіше має описовий характер і розкриває специфіку конкретного музею. У ній подаються відомості про колекції музеїв і представлені твори мистецтва, розповідається про їхніх авторів і дається мистецтвознавча оцінка їхнього внеску як в українську, так і світову культуру.

Питанням організації музейної справи також присвячені й спеціальні періодичні видання. Так, у журналі MUSEUM (Museum International), що друкується ЮНЕСКО з 1948 р., подано огляд форм роботи музеїв, так званих «малих музеїв» котрі, як за системою організації й структурою, так і за функціями, найбільш близькі до галерейної діяльності. В Україні видається часопис «Музей», періодичне видання «Музейний провулок».

Надзвичайно цінну інформацію подає український Інтернет-портал «Музейний простір». Останнім часом з'явилися окремі роботи з організації камерних музеїв. У цих працях особлива увага приділяється організації внутрішнього розпорядку малого музею, взаєминам всередині колективу співробітників музею, розподілу між ними службових обов'язків.

Відзначається, що в музеях малих форм відсутній поділ на керівників, проектувальників, виконавців, популяризаторів, що обумовлено незначним штатом співробітників. Тут організаторам доводиться одночасно виконувати різні функції, що характерно й для організації поточної роботи в галереях сучасного мистецтва [3].

Цінний досвід виставкової та експозиційної роботи малих музеїв може стати базовою інформацією при організації виставкової діяльності галереї.

У цих роботах піднімається питання про необхідність функціонування малих музеїв, в яких увага акцентується на одному або групі художників, творчий доробок яких об'єднує спільна концепція чи ідея, на певному колі локальних художніх проблем або доволі вузьких періодах в історії мистецтва. Приділяється особлива увага роботі з відвідувачами та питанням індивідуального підходу до

кожного з них. Даний аспект також зближує культурологічну площину діяльності малого музею і камерної галереї.

Питанням галерейної діяльності присвячено чимало статей, в першу чергу, в спеціалізованих періодичних виданнях, як от «Галерея», «Експерт мистецтва», «Антиквар», «Куратор», «Арт-Юкрейн», «Артінформ» тощо та на спеціалізованих сайтах в Інтернеті.

Публікації мають здебільшого інформаційно-рекламний характер і стосуються конкретних виставок чи акцій, які проводяться у художніх галереях Києва [8].

Таким чином, як показав аналіз наукової літератури, пов'язаної з темою даної роботи, існує достатня кількість досліджень, присвячених історії сучасного мистецтва України ХХ – початку ХХІ ст., на основі яких можна зробити висновки щодо тенденцій розвитку галерейної справи в Україні, а також досить обмежена кількість праць, присвячених загальній історії галерей сучасного мистецтва, в яких, проте художня сторона діяльності галерей висвітлена фрагментарно. Маємо також низку критичних публікацій у мистецьких часописах про проведення виставок у найбільш відомих галереях, праць, в яких досліджується організація діяльності камерних музеїв і перші спроби розвитку артринку України. Однак систематичного вивчення художніх галерей як інституцій, що відіграють суттєву роль у розвитку й формуванні сучасної культури України, а також представляють сучасне мистецтво на міжнародному рівні не проводилося, не досліджувалися також форми їхнього існування, напрями діяльності, не здійснювалася їх типологізація, причому навіть не ставилися завдання такого роду. Галереї сучасного мистецтва практично випали з поля зору сучасного мистецтвознавства.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ХУДОЖНІХ ГАЛЕРЕЙ В УКРАЇНІ

2.1. Основні етапи та історичні умови розвитку художніх галерей в Україні

Традиційна галерейна діяльність комерційної спеціалізації почала відроджуватись в Україні з початком перебудови і кооперативного руху. Галерейний рух на Сумщині розпочався на початку 1990-х. Однією з перших виникає галерея «АРТ'С», засновниками якої стали чотири художники – А. Гідора, В. Шкарупа, Н. Негреба, М. Юденков. Політика галереї – орієнтація на сучасне мистецтво, нові імена, художник в провінційному середовищі. За вісім років своєї діяльності галерея провела чимало цікавих акцій та виставок, які мали достатньо високий рівень організації та кураторської діяльності: «Порцеляна Олександра і Оксани Міловзорових», «Малярство на склі», персональні виставки таких знаних в Україні та за її межами художників, як С. Сергєєв, Г. Миропольський, Н. Велиготська. Галерея спонукала декого зі своїх меценатів до колекціонування творів мистецтва, що теж є достатньо важливим завданням для подібного роду інституцій [9, с. 72-77].

Сьогодні фахівці виділяють чотири етапи функціонування галерейної справи в Україні:

– Кінець 1980-х – 1995 роки – перший етап, який пов'язаний із виникненням приватних художніх галерей в незалежній Україні, набуванням досвіду роботи, пошуком власної ідентифікації. З середини 1990-х почали з'являтися галереї та виставкові зали майже в усіх містах України, зокрема у Львові, Одесі, Ужгороді, Харкові, Полтаві, Запоріжжі, Києві;

– 1995 – початок 2000-х років – другий етап, коли галереї почали набувати професійного досвіду і вчитися працювати в ринкових умовах. Етап характеризується процесом отримання міжнародного досвіду і участі в потужних світових проєктах. В Україні проводяться тижні мистецтва, б'єнале, трієнале

сучасного мистецтва;

– 2002 – 2008 роки – третій етап, якому властива централізована координація роботи галерей, функцію якої в той період виконує столиця України (мистецтвознавці виокремлюють поняття «києвоцентризм»). З 2002-2003 років вітчизняний артринок почав активно розвиватись, що було пов'язано зі створенням нового класу і формату колекціонерів. Важлива подія відбулася у 2001 році, коли Україна отримала запрошення взяти участь у 49-й Венеційській бієнале. Це відразу долучило українських митців до масштабної світової події у сфері сучасного мистецтва. У 2008 році настала економічна криза, що потребувала двох років рецесії;

– З 2010 – і до сьогодні – четвертий етап, який характеризується тим, що українські художники стали активними учасниками світових аукціонів і вперше відокремилися на торгах від російських. На цей період припадають найдорожчі продажі картин українських митців. В 2014 році знов відбувається політична і економічна криза, яка спричиняє суттєвий спад на артринку. Криза змусила приватних колекціонерів звернутися до молодого мистецтва, які засновують резиденції та конкурси для молодих художників. Це дало поштовх для вітчизняного артринку. Ще одна властивість етапу – зростання дилерської активності і формування нових майданчиків для продажу предметів мистецтва в режимі он-лайн [14, с. 201-210].

У тому ж 1990-му в Харкові з'являється перша приватна мистецька галерея «Вернісаж», яка спеціалізується на творах сучасних напрямів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Її очолила галерист, мистецтвознавець Тетяна Тумасян. До кола інтересів галереї входила творчість таких художників, як Віктор Гонтарів, Павел Маков, Наталя Мироненко, Віктор Сидоренко, Олена Кудінова, Віталій Куліков. Зауважимо, що усі названі митці, як з точки зору ціни на їхні твори, так і мистецької вартості, на сьогодні займають перші позиції в мистецькому середовищі України, що свідчить про високий професійний рівень засновників та кураторів галереї.

Згодом виникає муніципальна галерея, де Т. Тумасян стає директором.

Перший гучний захід, організований обома харківськими галереями відбувається у Києві – «Хроніки Арту. Харків, 80-90-ті роки». Керівництво галереї зробило ставку на серйозні виставки, довгострокові програми, кураторські проекти, фестивалі, акції. Серед найбільш знакових акцій, які у кінці 1990-х років проводила Муніципальна харківська галерея, можна відзначити такі, як «Щорічний фестиваль дитячої творчості», «Майстри», «Сезонні салони», «Експериментальна студія», Фестиваль сучасного образотворчого мистецтва, «Нові імена», «З приватних і музейних колекцій».

Того ж часу у Кривому Розі з'являється унікальна для тогочасної України установа – Музей сучасного мистецтва. Ця незалежна, як вона себе декларує, організація ставить перед собою важливе завдання – дослідження тих процесів у мистецтві, які будуть домінувати в найближчому майбутньому та істотним чином впливати не тільки на мистецтво ХХІ ст., але й на свідомість суспільства, розповсюдження інформації про сучасне мистецтво та галерейну діяльність.

У своїй колекції Музей намагався простежити зв'язок між вчорашнім днем, сьогоднішнім та майбутнім, і був задуманий, як центр спілкування художників з публікою, осередок збору інформації та документації з сучасного мистецтва, місце проведення культурних заходів [8].

З травня 1994 року в Україні визріває природна потреба впорядкування діяльності художніх галерей, пошуку цивілізованих взаємовідносин між галеристами та художниками, покупцями, врегулювання державної політики щодо галерейної діяльності. Першим кроком у цьому напрямку була організація Художнього ярмарку, який проходив в Українському домі з 26 травня по 1 червня 1994 року. Це стало початком довгострокової програми, що має стимулювати процес формування в Україні складної структури артринку.

Започаткований 1994 року Художній ярмарок став надзвичайно важливим внеском у популяризацію діяльності художніх галерей з різних міст України – адже на ярмарку кожна з галерей-учасниць отримала можливість заявити про себе, розширити коло партнерів, отримати вигідні пропозиції щодо участі у інших заходах, знайти свого покупця. У Першому київському художньому ярмарку

взяло участь 29 галерей, в яких, звичайно, переважали київські («Артінформ», Арт-центр «Відродження», «Бланк Арт», «Галерея 4-х», «Гончарі», «Дах», «Інкоарт», «Ірена», «КиївАртЦентр», Київська галерея, «L and L Art», «Майстерня Сенс», «Ойкумена», «Плеяда», «Світ Л», «Совіарт», «Тарас», «Триптих», Українська національна галерея), проте були представлені Суми (галереї «Айстра», «Арт'С»), Харків (галерея «Вернісаж»), Одеса (галерея «Ковчег»), Луцьк (галерея «Крайня Хата»), Черкаси (галерея «Макош»), Кривий Ріг (Музей сучасного мистецтва), Хуст (галерея «Обрій»), Чернігів (галерея «Пластарт»), Нью-Йорк (галерея «Сергій Файн Арт»).

Ідея організації щорічних ярмарків виявилась надзвичайно конструктивною, свідченням чого є той факт, що такі «ярмарки», у дещо вдосконаленому вигляді Художніх салонів, які з Українського дому перемістились до мистецького Арсеналу, продовжують свою діяльність і сьогодні. Першою, доволі знаковою акцією стала потужна ретроспективна виставка «De profundis» – ідеєю до назви послужила цитата, взята з 129 псалма Старого Заповіту – «З глибин взиваю до тебе, Господи». Метою цієї виставки було показати розвій мистецтва на землях України від доісторичних часів до наших днів. Акцент робився, відповідно, на скульптурі: адже ми живемо у час, коли актуальне українське мистецтво повертається в органічне русло, осмислює, а відповідно й структурує, культурну спадщину, здобуваючи унікальний духовний та інтелектуальний досвід. У цьому сенсі особливе місце належить сучасній скульптурі, яка у різноманітних цитатних ракурсах репрезентує Трипілля, неолітичне мистецтво, монументальну скульптуру Причорноморських степів, пластику Київської Русі, епохи Ренесансу та українського бароко, здобутки і відкриття світового та вітчизняного авангарду [3].

Мистецтвознавці зазначають, що стрімкий ріст галерей почався після Помаранчевої революції. Саме тоді у сфері галерейної справи розпочалася перебудова: по всій країні відкриваються виставкові простори нової формації.

Отже, програма їхньої діяльності тепер ширша, ніж у вітчизняних музеїв чи художніх салонів, а самі майданчики пропонують глядачу максимально зрозумілу

форму спілкування. Нові галереї сучасного мистецтва швидко формують свою аудиторію, перетворюючи клієнта і відвідувача в невіддільну частину артпроцесу. Зростанню їхньої популярності сприяє часта зміна експозицій, видання мистецтвознавчої літератури, проведення акцій, лекцій і творчих вечорів з художниками. Кожен з таких просторів має свою мистецьку політику, стратегію розвитку, коло друзів, проте місце галереї в культурному процесі визначається саме якістю мистецтва, представленого в її стінах, кількістю подій, в яких їй пощастило брати участь, а також вмінням майстерно поєднати просвітницьку і комерційну діяльність [13, с. 349-352].

Втім, українські митці по різному оцінюють роль художніх галерей та їхній вплив на розвиток сучасного образотворчого мистецтва.

2.2. Найвідоміші художні галереї в Україні на сучасному етапі

Після Помаранчевої революції в сфері галерейної справи почалася перебудова: по всій країні відкриваються виставкові простори нової формації. Їх програма діяльності тепер ширша, ніж у вітчизняних музеїв чи художніх салонів, а самі майданчики пропонують глядачу максимально зрозумілу форму спілкування. Нові галереї сучасного мистецтва швидко формують свою аудиторію, перетворюючи клієнта і відвідувача в невід'ємну частину артпроцесу. Зростанню їх популярності сприяє: часта зміна експозицій, видавництво мистецтвознавчої літератури, проведення акцій, лекцій і творчих вечорів з художниками. Кожен з таких просторів має свою художню політику, стратегію розвитку, коло друзів, проте місце галереї в культурному процесі визначається саме якістю мистецтва, що представлено в її стінах, кількістю подій, в яких їй пощастило брати участь, а також вмінням майстерно поєднати просвітницьку і комерційну діяльність [3].

Редакція ArtsLooker пропонує шорт-лист, до якого увійшли виставкові простори, що з'явилися на культурній мапі Києва за останнє десятиліття, ставши гідними та впливовими гравцями на вітчизняній артсцені. Рейтинг було створено

за наступними критеріями: активність виставкової діяльності в Україні та за кордоном, згадування у вітчизняних та іноземних ЗМІ, територія розміщення артпростору та інтер'єр, дизайн та зручність функціоналу офіційної веб-сторінки, а також кількість фоловерів та активність публікацій у соціальних мережах.

Відкрившись у 2006 році, PinchukArtCentre одразу став одним з найбільших приватних центрів сучасного мистецтва в Центральній і Східній Європі. Він був створений українським філантропом Віктором Пінчуком як основний проект його фонду в сфері культури. У лютому 2011 артцентр презентував проект «Колекційна платформа», постійну виставку, що оновлюється двічі на рік, вибраних робіт видатних художників, які працюють в сфері сучасного мистецтва. У 2007 і 2009 PinchukArtCentre став організатором офіційного Українського павільйону на 52-й і 53-й Венеційській бієнале, продемонструвавши експозиції «Поєма про внутрішнє море» та «Степи мрійників». В 2011 і 2013 Фонд Віктора Пінчука представив проект «The Future Generation Art Prize@Venice» в рамках офіційної паралельної програми Венеційської бієнале. За 11 років роботи силами центру організовано понад 70 проектів, більша частина з яких – міжнародні. Станом на 2017 рік PinchukArtCentre відвідали більше 3 000 000 чоловік [19].

Voloshyn Gallery, що спочатку мала назву «Мистецька збірка», була заснована у 2006 році подружжям Юлії та Максима Волошиних, як галерея що спеціалізувалася на класичному мистецтві та соцреалізмі. Проте, з 2010 року вектор роботи почав змінюватись, а вже у 2016 році галерея провела повний ребрендинг, розширивши свій виставковий простір, і відкрилась вже як майданчик, що експонує твори Contemporary art. Voloshyn Gallery співпрацює із різними генераціями художників, серед них такі класики, як Влада Ралко, Володимир Будніков, Олександр Ройтбурд, Анатолій Криволап, Олександр Бабак, Ігор Гусєв, а також молоді та відомі автори, такі як Михайло Деяк, Анна Валієва, Марія Сулименко, Артем Волокітін, Степан Рябченко. Останні кілька років галерея також проводить експериментальні проекти за участі молодих митців.

Сьогодні Voloshyn Gallery – одна з найуспішніших галерей України, що прагне представити роботи своїх художників у міжнародному масштабі. У 2015

галерея провела виставку «8 Contemporary artists» в Ukrainian Institute of America в Нью-Йорку, США, у 2014 показала 16 українських митців у Відні, Австрія, та активно бере участь у таких міжнародних подіях, як SCOPE Basel 2017, SCOPE New York 2017, SCOPE Miami 2016, SCOPE Basel 2016, IX ART-KYIV Contemporary 2014, Art Monaco 2012.

Щербенко Арт Центр (ЩАЦ) був заснований в 2012 році Мариною Щербенко на базі галереї Bottega Gallery (2008-2014). Головною своєю місією артпростір обрав будівництво моста між професіоналами мистецтва і широкою аудиторією глядачів. За 5 років він зарекомендував себе як центр для експонування робіт визнаних майстрів та дослідницька інституція, що вивчає експериментальне мистецтво молодих художників. У стінах ЩАЦ проводяться майстер-класи, лекції, а також конкурс для починаючих авторів «МУХі». Серед найбільш яскравих проєктів: «Moved On!», «Папір. Мир. Мистецтво» (в рамках фестивалю «Книжковий Арсенал»), «VYTOKY» (на замовлення Ukrainian Fashion Week), спецпроект «Історія в сукнях. Наша мода з 1990-х» (на замовлення Harper's Vazaar Ukraine), «Мантру геть!», «Кардинал Рішельє» Олександра Ройтбурда, «Рефрижератор» Василя Бажая, «Монохромія» Тіберія Сільваші [5].

Керівницею галереї, що відчинила свої двері в листопаді 2016 року, стала Наталя Заболотна, чие ім'я асоціюється в громадськості з розквітом Українського дому та Мистецького Арсеналу. Простір загальною площею 800 квадратних метрів розташований поблизу Маріїнського парку. Галерея одразу ж стала однією з найвідвідуваніших у столиці. Її мета – зацікавити та створити попит на мистецтво у всіх верст населення. Саме тому, окрім виставкової та видавничої діяльності, вона є місцем культурного діалогу, освітніх програм та соціальних ініціатив. Постійна експозиція, представлена на першому поверсі, включає в себе твори успішних українських художників: Олександра Сухоліта, Олександра Ройтбурда, Віктора Сидоренко, Олега Тістола, Анатолія Криволапа, Романа Мініна. Зона для презентацій нових проєктів оновлюється кожних два місяці. Вже за перший рік у своїх стінах Заболотна представила персональні проєкти Степана Рябченко, Вінні Реунова, Арсена Савадова.

«Я Галерею» було відкрито навесні 2007 року куратором, музикантом («Океан Ельзи») та колекціонером Павлом Гудімовим. Згодом за підтримки колекціонера Павла Мартинова філіал центру «Я ГАЛЕРЕЯ» був створений і у Дніпропетровську. Місією організації стала популяризація сучасного мистецтва, що здійснюється шляхом проведення виставок, лекцій, конференцій, а також видавництвом власних мистецтвознавчих книжок. Артцентр започаткував власну стипендіальну програму, а також проект-розвідку недослідженої території убраністичного наївного мистецтва України. «Я Галерея» регулярно бере участь у таких артподіях, як: ART-KYIV Contemporary, художньому ярмарку ART MOSCOW, фестивалі сучасного мистецтва ГОГОЛЬFEST та ARTVILNIUS, Ночі Музеїв в Україні та за кордоном. Серед постійних авторів «Я Галереї» 63 художника. Найзнаменитіші — Павло Маков, Олександр Сухоліт, Тіберій Сільваші, Влада Ралко, Антон Логов [16].

«Золотое сечение» – нова галерея, що заснована на базі однойменного аукціонного дому, який було створено в 2004 році. Мистецький простір спеціалізується на виставковій діяльності та продажах класичного живопису, авангарду, нонконформізму, андеграунду, предметного дизайну, фотографії, російської православної ікони. При цьому центр проводить презентації, букіністичні й тематичні виставки та торги. Працюючи у двох напрямках (як аукціонний дім та художня галерея), «Золотое сечение» досягає комплексного результату, що дозволяє проводити близько 4 аукціонів та 4 тематичних виставок щороку. Найвідоміші галерейні проекти 2017 – «Графіка українських художників 1950-80-х рр» та «Український андеграунд».

Київська галерея «Триптих Арт» заснована на базі першої приватної галереї в Україні, що відкрилась в 1988 році, яку курувала галеристка Таня Савченко з 1999 р. Тоді існувала на Андріївському узвозі під назвою «Триптих», пізніше відкрила свої двері під назвою «Триптих Арт» на вулиці Десятинній. Коло шанувальників і авторитет у артсередовищі зароблялися галереєю протягом 25 років плідної роботи. Головним принципом роботи простору залишається щирість у виборі авторів і витворів мистецтва. У галереї представлені кращі імена

українського артпростору, без яких історія сучасного мистецтва була б неповною. «Триптих АРТ» формує приватні та корпоративні колекції.

Виставковий простір, створений в 2015 році на базі однойменного аукціонного дому, засновником якого став Леонід Комський (2009). Сфера компетенції «Дукату» – неофіційне післявоєнне мистецтво і contemporary art. Простір поєднує у собі галерейну та освітню діяльність. Започаткована Education платформа сприяє популяризації українського арту шляхом проведення лекцій, професійних дискусій, творчих зустрічей. Головна місія організації – дати можливість відвідувачу брати безпосередню участь в артпроцесі. Окрім аукціону, «Дукат» організовує мистецькі акції, кіноперегляди, ярмарки, виставки, серед яких персональні проекти Олександра Ройтбурда, Матвія Вайсберга, Юрія Пікуля, Владислава Шерешевського [8].

Галерея Dumchuk Gallery була створена у 2008 році українським культурним діячем та колекціонером, Анатолієм Димчуком. В колі її зацікавлень – сучасне українське мистецтво, трансавангард, Одеський концептуалізм, нонконформізм. На сьогодні Dumchuk Gallery є однією з небагатьох галерей, яка веде активну міжнародну діяльність, беручи участь у ярмарках, форумах і бієнале, серед яких: KUNSTART 2009 (Больцано), ART KYIV Contemporary 2009, 2010, 2011, 2012 (Київ), Перша Київська міжнародна бієнале сучасного мистецтва ARSENALE 2012 (Київ), Berliner Liste 2013 (Берлін), VOLTA 10 (Базель), KOLNER LISTE 2015 (Кельн). Метою простору є популяризація сучасного українського мистецтва закордоном та створення попиту на нього серед європейських колекціонерів. Простір відомий й персональними виставками класиків: Олександра Ройтбурда, Олега Тістола, Іллі Чічкана, Миколи Маценка, Ігоря Гусєва. Тільки за 3 роки Dumchuk Gallery реалізувала понад 40 проектів, більшість з яких – міжнародного рівня.

Центр сучасного мистецтва M17 був відкритий влітку 2010 року для підтримки сучасного українського мистецтва. Він швидко став одним з найпопулярніших виставкових майданчиків у Києві, що регулярно проводить персональні, групові, кураторські проекти, освітні програми, кіноперегляди,

лекції і мастер-класи. На сьогоднішній день М17 має прагнення стати епіцентром подій культурного життя столиці. Мистецький простір співпрацює з іноземними художниками та інституціями, а також з австрійським культурним форумом, посольствами Франції та Грузії. Однією зі знакових подій став артсалон «Мистецтво в інтер'єрі», в якому відомі галереї та художники з України, Франції та Нідерландів представляли вишукані твори, які можна було придбати. Художники, з якими центр працює на ексклюзивних умовах: Миколи Перемишлев, Анатолій Галицький, Олег Пінчук, Богдан Томашевський. Найвідоміші проекти останнього року – персональні виставки Івана Марчука «Музика на полотні» та Зінаїди Ліхачевої «Білі сльози».

Виставки картин у Львові – це дещо більше, ніж просто виставка – це окрема сторінка життя міста. Пропонуємо вам 7 галерей сучасного мистецтва у центрі, що допоможуть краще зрозуміти Львів.

На вуличках Львова, особливо, в центральній частині, ховається велика кількість сучасних галерей. В них завжди є щось нове і цікаве – виставки змінюють одна одну, тож відвідати такі заклади буде цікаво як львів'янам, так і гостям міста [17].

Галерей у Львові більше двох десятків. Деякі із них:

«Меланка Арт» – у цій львівській галереї сучасного мистецтва представлено мистецтво малих форм — картини, емалі, авторські прикраси, мала пластика, кераміка та декори. У галереї презентують знаних українських митців та молодих талановитих художників а також проводяться майстер-класи з малярства на склі, іконопису, живопису та ін.

«Правда Б» – крамничка-галерея дивакуватих речей. Тут зібрались Рімма, Сашко, Аліна, Ваня і ото вигадують та виробляють, вишукують та вимагають від інших: одяг, прикраси, кераміку, художнє скло та метал, живопис та скульптуру, книжки та музику. У закладі натрапите на: людяний одяг «Мокша», чудодійну кераміку з Опішні, стім-панк прикраси ПостАпокаліпсису, міфомалярство Тараса Кеби, дрімби та варгани, барельєф «Боксери», та багато іншого цікавого і неперевершеного.

Галерея «Дзига» – ART-terra сучасного мистецтва для українських (і не тільки) художників. У «Дзизі» можна насолодитися живописом, графікою, скульптурою, інсталяціями, перформансами, геппенінгами, іконописом, словом, своєю душею, енергетикою та харизмою. Із часу відкриття галереї у 1997 році до сьогодні відбулось понад 400 виставок, близько 200 перформансів та безліч інших неординарних атракцій, які зібрали близько 2 мільйонів учасників, відвідувачів та глядачів.

«Зелена канапа» – це галерея сучасного мистецтва, що відкрилась 27 жовтня 2006 року в середньовічній кам'яниці. Галерея проводить виставки, акції та проекти, тривалістю переважно 3 тижні. В історії галереї є концептуальні персональні та групові експозиції та проекти. Мета галереї - об'єднати для презентації та розвитку прогресивні творчі сили

«Арт галерея мадам Пальмгрен» знайомить відвідувачів з багатою колекцією живопису, яку свого часу збирали по зернятку в Криму, центральній Україні, а також у Росії та Європі. У затишній атмосфері лаунж-зони їм розповідають про всіх художників, полотна яких виставляються в артгалереї.

«Арт-11» – ця галерея пропонує відвідувачам для огляду предмети інтер'єру, побуту, ексклюзивні предмети відомих і невідомих художників.

У маленькому затишному приміщенні на стендах розмістилися сотні авторських прикрас, виконані зі скла, металу, пір'я. Автори цих робіт – митці, які постійно експериментують з матеріалом і шукають нові цікаві рішення, а також засоби для самовираження. У дворику на площі Ринок 13 експонуються картини молодих художників з України та Польщі. Цих митців збирає і тримає разом молоде та амбіційне Мистецьке об'єднання «Простір», мета якого – шукати творчих людей, які мають бажання творити і розвиватись, допомагати їм у реалізації творчих планів. А також популяризувати якісне мистецтво та художнє сприйняття [5].

Важливо, що деякі проекти цих галерей виконували не тільки мистецькі, а й соціальні завдання, сприяли зміцненню порозуміння між Україною та іншими країнами. Саме такими був проект «Інше обличчя Туреччини. Інше обличчя

турків» за участі українських та турецьких митців, розгорнутий у львівській галереї «Дзига». Серед його учасників – Альп Аслан, Володимир Гуліч, Дамла Сарі, Нурджан Чевік, Krolikowski Art, Тарас Попович, Більге Артуч, Езгі Екем Оксін, Ахмет Рашит Карькін, Олександра Павловська, Ярема Островський, Мерві Армаган та ін. Куратором проекту був Орхан Озчилик. А метою виставкового проекту, організованого турецькими митцями спільно з Інститутом сучасного українського мистецтва було створити спільний культурно-мистецький захід українських художників, яким близьке культурне життя Туреччини, та турецьких митців, які представляють культурне обличчя Туреччини в Україні, тим самим сприяючи створенню позитивного іміджу Туреччини у нашій країні [17].

Галерея «Арт-кафедра» відчинила свої двері 23 квітня 2014 року у Луцьку. За час діяльності її відвідали понад 20 тисяч гостей. В просторах виставкових залах галереї презентують свої твори митці Києва, Львова, Одеси, Ужгорода, Миколаєва, Тернополя. Нинішня колекція галереї включає близько двох тисяч творів відомих сучасних українських митців. Від початку галерея «Арт-кафедра» стала ініціатором щорічного всеукраїнського конкурсу карикатури «Умовні українці», що має на меті не лише повернути до життя забутий вид авторської графіки, а й сформувати громадянську позицію, розвивати почуття патріотизму і любові до України. За час роботи галерея «Арт-кафедра» провела понад п'ятдесят відкритих арт-заходів, серед яких 10 масштабних виставкових проєктів; 19 культурно-мистецьких суаре, більш як десять майстер-класів під керівництвом відомих художників, лекції по мистецтву; театральні дійства та перформенси; презентації книг та творчі конкурси. Зокрема, галерея виступила організатором мистецького форуму WestArt Forum UA, що об'єднав на своїй платформі провідних мистецтвознавців, культурологів, художників, шанувальників сучасного мистецтва і всіх, кому не байдужа національна культура. Галерея також стала співорганізатором фестивалю сучасного урбаністичного мистецтва «ПоліхромА», який об'єднав у собі різноманіття сучасного мистецтва, включаючи мурал-арт, стріт-арт, виставки інсталяцій, графіті, перформанси, бодіарт, відеоарт, майстер-класи та артлекції. За нетривалий період діяльності

галерея здійснила низку видань – 5 каталогів виставок та 27 буклетів. Велику увагу галерея приділяє роботі з молоддю. Ще у 2015 році галерея «Арт-кафедра» розпочала проект «Крок на шляху мистецтва», головною метою якого є підтримка творчої молоді, допомога у реалізації їх творчих проектів, надання можливості представляти свої твори в арткафе «Стоп-Кадр». Відтак було реалізовано 11 творчих експозицій молодих митців.

А для найменших відвідувачів галереї було створено літній дитячих мистецький табір зі щоденними майстер-класами, та «Творча академія вихідного дня» [3].

ІЛКО Gallery – мистецький центр в Ужгороді, на території якого проводяться низка культурних подій та заходів. Художні виставки, музичні та літературні зустрічі, фестивалі та конференції. Найбільш резонансною подією 2017 року тут стала виставка, присвячена українському художнику Тіберію Сільваші, який працює у напрямку нового абстрактного мистецтва. Це вперше, коли на Закарпатті представляли роботи Тіберія Сільваші у форматі цілісного проекту. Напередодні події видавництво Артбук підготувало книжку «Тіберій Сільваші. Реальність», презентація якої відбулася після відкриття експозиції.

Важливо й те, що виставка в Ужгороді стала першим проектом співпраці столичного артцентру Я Галерея та ІЛКО Gallery.

Галерея «Єлисаветград» – перша приватна художня галерея у Кропивницькому, що відкрилась в 2011 році. В колекції галереї знаходяться твори українських художників другої половини ХХ – початку ХХІ ст. [6]

Помітною подією 2017 р. тут стала виставки робіт українських художників – учасників пленеру, що проводить галерея «Єлисаветград» спільно з Художньо-меморіальним музеєм О. Осмьоркіна. Пленер було приурочено до 125-ї річниці з дня народження Олександра Осмьоркіна. До участі у проекті запросили десять учасників з Чернігова, Харкова, Миколаєва, Києва, Одеси, а також з Білорусі та Китаю. В експозиції було представлено роботи останніх років у різних жанрах.

Харківська муніципальна галерея – одна з перших українських галерей, яка почала процес популяризації та інституціалізації сучасного мистецтва.

Галерея була й залишається репрезентантом основних тенденцій і процесів, що складаються в українському артсередовищі. У своїх стінах галерея поєднує програми й виставки майстрів традиційного живопису, графіки, скульптури, фотографії з проектами сучасного мистецтва, нових медіа, кожен з яких знаходить свого глядача. Крім того, галерея вже давно стала простором для реалізації освітніх, соціальних і просвітницьких заходів, своєрідним комунікативним та експериментальним майданчиком, що активно сприяє актуалізації мистецтва й підвищенню культурної активності жителів Харкова [20].

На сьогодні в активі галереї сотні акцій, виставок і фестивальних програм. У 2017 році тут проходив проект, який вийшов за рамки тільки мистецького – виставка «KRAÏNA: Я – земля» до 150-річчя Канади. Це – один із заходів, що протягом 2017 року проводився в Україні з нагоди святкування цієї дати. Автор виставки – Леся Марущак (Канада). Центральними елементами серії її робіт стали старі пошкоджені фотографії, що були допрацьовані та оновлені. Проект «KRAÏNA: Я – земля» спонукав не забувати своє етнічне коріння і не втрачати власну ідентичність, культуру і традиції попри глобалізаційні процеси сучасного суспільства та питання імміграції. Окрім Харкова, виставку було представлено також в Одесі, Львові й Києві.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНІХ ГАЛЕРЕЙ В УКРАЇНІ

Інтенсифікація процесів інтеграції та диференціації галерейних структур викликали до життя такий феномен менеджерської діяльності у галузі художнього, як кураторство. В Україні галерейний бізнес з'явився десять-п'ятнадцять років тому. Незважаючи на очевидну важливість для сучасної української культури кураторських практик, інституту куратора в Україні практично не існує.

Єдина спроба його створити – проект галереї «РА» «Школа кураторів», завершальною фазою якого було створення на базі Інституту проблем сучасного мистецтва виставки кураторів, яка презентувала імідж сучасного галериста.

Успіх проекту «Художня галерея» цілком залежить від авторитету й смаку, позиції та освіти галериста. Саме він задає тон, формує імідж галереї. Він вирішує, яке мистецтво його галерея пропагує, а яке – ні. З якими авторами йому працювати, з якими – ні. Він також встановлює «планку» для галереї. Галерист не обов'язково повинен бути художником. Головне – розбиратися в образотворчому мистецтві і любити його. Завдання галереї полягає в тому, щоб завоювати статус «селекціонера», здатного запропонувати клієнтові якісний твір, такий, що володіє нескороминущою цінністю художнього артефакту [12, с. 12-13].

Галерист є найважливішим агентом артбізнесу. Він проводить селекцію, здійснює роботу з відібраними творами, піднімає їхній рейтинг, вводить в систему культурного обміну. Без діяльності галериста практично виключена можливість розкручування художнього об'єкта і зростання цін на нього. Він гарантує не тільки якість, але і інвестиційну цінність твору мистецтва.

Куратор в Україні – це в найменшій мірі професія, а в більшій – специфічна форма аматорства. Одна з найвідоміших кураторів України Наталія Філоненко вірно відзначила: «Куратори – це божевільні, які просто не можуть займатися чимось іншим». На жаль, в Україні не існує середовища з розгалуженою інфраструктурою сучасного мистецтва, коли існують кураторські інституції,

належне поле ідей, в якому можна знайти співзвучну тему.

Сучасна художня галерея включає у свою діяльність і художній менеджмент, без якого немислиме здорове функціонування на сучасному етапі будь якої художньої інституції. Художній менеджмент передбачає формування бази даних, збір інформації про художників, репродукції робіт, мистецтвознавчі статті. Менеджер, який займається творами мистецтва, відповідно повинен мати художню освіту. Артменеджерів в Україні готують в Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури і у Національному університеті культури.

Особистість куратора є ключовою у створенні концепції виставки, підборі робіт для організації концептуального або тематичного простору експозиції. Він виступає свого роду диригентом у злагодженому (чи навпаки, дисгармонійному) оркестрі художників. Будь яка виставка може бути успішною лише в тому випадку, якщо знаходиться на стикові кураторських і глядацьких інтересів.

Це вимагає від куратора не просто доброго знання матеріалу, а глибинного розуміння його мистецької та культурної цінності, вміння відчутти і спрямувати (занурити) аудиторію у виставковий матеріал, спонукати до діалогу, дискусії.

Основою, базисом кураторського проекту завжди виступає текст, в якому чітко визначаються мета і засоби досягнення. Автором тексту зазвичай виступає куратор, який повинен бачити цілісну картину експозиції, мати оригінальну ідею, яка б могла заінтригувати глядача [15, с. 15].

Куратор – це, по суті, діалогічна особистість сучасного культуролога-герменевта, куратор – це інтерпретатор художнього матеріалу, який бачить його часто приховані риси і потенціал, він також є експертом цінності художнього твору на різних рівнях – від культурної і мистецької до ринкової, яка, як відомо, має цілком конкретний ціновий еквівалент. Він виступає як ведучий автор поряд з художниками, які виставляють свої твори у послідовності і ракурсі, заданому куратором. По суті, куратор повинен поєднувати в собі риси енциклопедиста, режисера і менеджера. Зазвичай у своїх рішеннях щодо вибору того чи іншого твору для експонування, чи надання пріоритету комусь з художників куратор

орієнтується не лише на власний смак, але й на загальносвітові мистецькі тенденції, інформацією про які повинен володіти досконало. Перефразовуючи видатну російську поетесу Марину Цветаєву, можемо сказати, що куратор – це «дволикий Янус, який дивиться одночасно і вперед і назад».

Досить часто куратор виступає у якості експерта при формуванні приватної колекції. Колекціонери-початківці, не маючи достатнього досвіду, зазвичай користуються послугами професіоналів і таким чином куратор відіграє визначальну роль у формуванні смаків та пріоритетів, отже несе серйозну відповідальність перед суспільством [12, с. 12-13].

На сьогоднішній день у мистецькому середовищі України спостерігаємо процеси формування експертної думки щодо творів сучасного мистецтва. З'являються спроби систематизувати різноманітні методики експертної оцінки, встановити чіткі алгоритми експертизи, різноманітних рейтингових та конкурсних систем оцінки мистецьких творів. Іноді галереї здійснюють своєрідні аналітичні мистецтвознавчі «зрізи» мистецтва всієї країни.

Саме таким був проект Музею сучасного мистецтва України, який по суті є мистецькою галереєю з назвою «музей» (знаходиться на вул. Глибочицькій у Києві) «Мистецька мапа України». В цьому проекті почергово було представлено сучасне образотворче мистецтво всіх регіонів України, включно з українською мистецькою діаспорою – останній проект називався «Емігранти» і репрезентував творчість українських художників з різних регіонів, які виїхали з України у 1980–1990-х роках. Кураторами цих проектів були Михайло Шевченко та Тетяна Грущенко.

Проте слід зауважити, що інститут кураторства в Україні, на жаль, не розвинений, цим видом діяльності займаються переважно випускники Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури, які здобули фах «історія та теорія мистецтва», іноді кураторами стають самі художники. Серед найбільш знаних українських кураторів слід назвати О. Титаренко (галерея М17), К. Ботанова, О. Соловйова (Мистецький Арсенал), Т. Грущенко, М. Шевченко та ін.

Проведено вивчення матеріалів і визначено, що одна з головних відмінностей полягає у тому, що український артринок знаходиться осторонь головних європейських подій і не є їхнім центром. В Україні, в наслідок певних історичних і культурних причин, смаки колекціонерів відрізняються від смаків європейських поціновувачів мистецтва в бік класичного реалістичного чи академічного мистецтва. В той час, як європейці в більшості надають перевагу сучасному мистецтву. Лише в останні роки в Україні почали з'являтися поціновувачі саме сучасного мистецтва, що пов'язано з переорієнтацією головних українських аукціонних будинків та спеціалізацією більшості київських галерей.

Українське мистецтво завдяки його високому професійному рівню і самобутності привертає на себе увагу як вітчизняних, так і міжнародних експертів і колекціонерів. Воно достойно представлене на міжнародних артярмарках, бієнале і фестивалях. Українські митці являють собою потужне культурне явище, і їх розвиток цілком залежить від діяльності українських галерей і галеристів. Незважаючи на всі об'єктивні обставини, сьогодні український артринок має великий творчий і комерційний потенціал. Динамічний рух відбувається завдяки вітчизняним художнім галереям, які націлені на просування молодих талантів в світі, залучення уваги до сучасного мистецтва України [8].

Проаналізувавши передмови становлення та напрями діяльності художніх галерей у сучасному українському просторі, можемо стверджувати: практично всі сучасні художні музеї від початку свого заснування носили назву галерей, тобто зібрань образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва. Це було спричинено тим, що в радянському законодавстві не існувало статусу «галереї».

Проте на сьогоднішній день термін «галерея» остаточно закріпився за мистецькими інституціями комерційного спрямування, які основну увагу спрямовують на сучасне мистецтво.

Упродовж двох останніх десятиліть художня і комерційна діяльність галерей, що почала відроджуватись в Незалежній Україні з початком перебудови і кооперативного руху, розвивалась надзвичайно бурхливо. Проте, незважаючи на доволі стійку позицію галерей в мистецькому просторі України, до сучасного

Закону України «Про музеї і музейну справу» так і не було внесено термін «галерея». Зібрання образотворчого мистецтва продовжують підпадати під законодавчу класифікацію «мистецькі музеї», що потребує обов'язкової корекції [11].

Отже, ключову роль у процесі професіоналізації галерей як окремого культурного інституту та наповнення змісту їх діяльності високим філософськоестетичним змістом при одночасному збереженні комерційної вигоди займається куратор. Імідж куратора як артменеджера складається не лише із якостей ділового прагматизму, але й з високих культурологічних компетенцій, що включають здатність до герменевтичної інтерпретації текстів мистецтва, а також комунікативні схильності та спроможність куратора здійснювати експертну діяльність. Успіх здійснених в Україні інтегративних галерейних виставкових проектів засвідчує зростання суспільної потреби у розширенні фахової інфраструктури галереї як чинника розвитку сучасного духовного життя.

ВИСНОВКИ

Виникнення галерей сучасного мистецтва в Україні у 90-х роках ХХ століття та їх бурхливий розвиток був суголосний тому культурному піднесенню, що мало місце у той час і викликало зростаючий інтерес публіки до творчого процесу й нових тенденцій у мистецькому просторі країни.

Художня галерея – відносно нова форма інституціалізації мистецького процесу, що відрізняється від класичного музею своєю специфічною орієнтацією на феномен contemporary art. В культурному просторі України художні галереї провадять свою активну діяльність трохи понад двадцять років.

Втім, високий інтерес наукового і артистичного співтовариства до сучасної галерейної діяльності як визначального фактора розвитку сучасного мистецького процесу в Україні пояснюється інтенсивними процесами комерціалізації мистецтва та стиранням межі між елітарною та масовою культурою, притаманної для модерних суспільств. Сьогодні галереї є свого роду художнім простором, де народжуються і реалізуються творчі ідеї, співзвучні тенденціям розвитку постмодерної культури, які чутливо реагують на процеси світової культури та водночас зберігають характерні риси та особливості українського артринку, вдало позиціонуючи його в світовий мистецький простір.

Загальні дослідження з теорії художньої культури кінця ХХ – початку ХХІ ст. дають можливість зрозуміти роль та місце галерейної діяльності України в контексті світових процесів. Праці з вітчизняного мистецтва ХХ – початку ХХІ ст. мають велике значення для розуміння художнього й культурного контексту, у якому зароджувалася галерейна діяльність України. У них висвітлюються проблеми розвитку мистецтва цього періоду, його основні етапи, напрями розвитку та представники.

Проаналізувавши наукову літературу можна дійти висновку, що існує достатня кількість досліджень, присвячених історії сучасного мистецтва України ХХ – початку ХХІ століття, які дають можливість скласти уявлення про тенденції розвитку галерейної справи в Україні, а також незначна кількість праць,

присвячених загальній історії сучасних художніх галерей. Проте мистецька сторона діяльності галерей в цих роботах висвітлена фрагментарно. Однак систематичного вивчення художніх галерей як інституцій, що відіграють суттєву роль у розвитку й формуванні сучасної культури України, а також представляють сучасне мистецтво держави на міжнародному рівні не проводилося, не досліджувалися також форми їх існування, напрями діяльності, не здійснювалася відповідна типологізація. Галереї сучасного мистецтва випали з кола наукових інтересів сучасного мистецтвознавства.

Враховуючи дану тенденцію, ми спробували проаналізувати сучасну ситуацію та проблеми галерейної діяльності в художньому просторі України. Дослідивши періодичні матеріали, ми прийшли до висновку, що сьогодні в Україні артринок організований дуже слабо: він практично не структурований, не має чітких правил гри, характеризується наявністю тіньового ринку, носить суто локальний характер і зосереджується переважно у великих містах держави: Київ, Одеса, Харків, Львів тощо.

Відмітимо також ще одну проблему. В цьому сегменті практично не проводяться фундаментальних досліджень, не робиться статистика, а існуючі рейтинги, поради спеціалістів висвітлюють лише суб'єктивні думки, що направлені на привернення уваги потенційних покупців. Учасники артсистеми взагалі задаються питання: чи існує художній ринок в Україні взагалі. Адже в порівнянні з європейським, наш можна назвати лише «артбазаром». Ми вважаємо, що ринок мистецтва нашої держави знаходиться на стадії формування та потребує вирішення ряду основних завдань.

Але все ж потрібно пам'ятати, що головним розповсюджувачем і творцем інформації про статус галереї і авторитет галериста завжди буде саме художник. У свою чергу галерист відіграє велику роль щодо популяризації творів мистецтва.

Адже, багато сучасних живописців стають відомими не завдяки своїй творчості, а з допомоги «легкої руки» галеристів, які грамотно позиціонують і представляють їх суспільству. Таким чином, галерейна справа представляє собою вагомий сегмент артринку та виступає його модератором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баршинова О. Сучасне українське мистецтво: історична пам'ять та світовий контекст. URL: <http://www.korydor.in.ua/ua/stories/suchasne-ukrayinske-mystetstvo.html>
2. Белькевич Д. О. Сучасний ринок мистецтва в Україні: Завдання, проблеми, вирішення. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки : Мистецькі обрії '2014* : зб. наук. праць / Ін-т проблем сучас. мистец. НАМ України ; Наук. керівник теми і голов. наук. ред. І. Д. Безгін ; Редкол. : А. В. Чебикін, І. Д. Безгін, А. О. Пучков та ін. К. : Фенікс, 2014. Вип. 6 (17). 216 с.
3. Бурнашов І. Ю. Сучасне образотворче мистецтво та арт-ринок України. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematch_ogliadi/2013/Art13.1.Pdf
4. В Ужгороді відкрилася виставка Тіберія Сільваші. URL: <http://artukraine.com.ua/n/v-uzhgorodividkrilasya-vistavka-tiberiya-silvashi/>
5. Галереї сучасного мистецтва України «Арт-кафедра» – 3 роки! URL: <http://ipro.kiev.ua/content/galereyi-suchasnogo-mistetstva-ukrayini-art-kafedra-3-roki>
6. Галереї Києва. URL: <http://art-galleries.virtual.ua/?locality=kyiv>
7. Голояд Б., Сулима М. Богдан Голояд: «В Україні немає галерейного бізнесу». *Україна молода*. 2017. 28 берез.
8. Домащук Х. Арт-галерея як предмет суспільно-гуманітарного знання. URL: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/32/Domashchuk_121-129.pdf
9. Захарова О. А. Мистецькі галереї та центри в умовах сучасного арт-ринку. *ScienceRise*. 2014. № 3(1). С. 72–77.
10. Калашнікова А. О. Ринок образотворчого мистецтва: соціальні чинники становлення і розвитку в сучасному українському суспільстві : дис. канд. соціол. наук : 22.00.04; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2015. 211 с.
11. Крупеніна Л. В. Арт-галерея як модератор художнього середовища міста. URL: http://sn-philcultpol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/018_krup.pdf

12. Маричевська О. Кураторство як чітке висловлювання. *Образотвор. мистецтво*. 2015. № 2. С. 12–13.
13. Мистецька «ВзаємоДія» від тандему молодих живописців Gaieva/Panchyshyn у Галереї ЛНАМ. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2016. Вип. 28. С. 349–352.
14. Михальчук В. В. Мистецька галерея як феномен арт-простору сучасної України. *Мистецтвознавчі записки*. 2014. Вип. 26. С. 201–210.
15. Петрова О. Міфологія Олександра Животкова. *Дзеркало тижня*. 2017. 10–16 черв. С. 15.
16. Топ 10 київських галерей та центрів сучасного мистецтва. URL: <http://artslooker.com/top-10-kiivskikh-galerey-ta-centriv-suchasnoho-mistetstva/>
17. Топ-7 галерей сучасного мистецтва у центрі Львова. URL: http://tvoemisto.tv/news/top7_galerey_suchasnoho_mystetstva_u_tsentri_lvova_foto_7_1479.html
18. У Кропивницькій галереї відкриється виставка найкращих художників України. URL: <https://zlatopil.com.ua/life/item/18919-u-kropyvnytskii-halerei-vidkryietsiavystavka-naikrashchykh-khudozhnykiv-ukrainy>
19. У Києві виставлять українських митців, що підкорили Нью-Йорк. URL: <http://cultprostir.ua/uk/news-single/u-kiyevi-vistavlyat-ukrayinskikh-mitciv-schopidkorili-nyu-york>
20. У Харкові відкрилася виставка до 150-річчя Канади. URL: <http://artukraine.com.ua/n/u-kharkovividkrilasya-vistavka-priurochena-do-150-richchya-kanadi>